

Mauritzberg
SLOTT & GOLF

Slottsguiden

Slottets ägare hälsar dig välkommen

Upptäck en sagolik Slottshistoria

Det 400-åriga Slottets historia i ett nötskal

Mauritzbergs Slott med sin natursköna omgivning **Bild 1** bär på minnen av många händelserika skeden. Det 400-åriga Slottet har en spännande historia med många kopplingar till Finland. Mot den bakgrunden är det ganska naturligt att Mauritzberg numera ägs av en finländska, **Liisa Lipsanen**.

Bild 1

Bild 1 b: Ebba Grip, porträtterad på 1620-talet

Birger Nilsson Grips Björsätter på 1500-talet

Herrgården Mauritzberg, som ursprungligen kallades för Björsätter, har anor från 1500-talet. Den tillhörde, som åtskilliga andra gårdar i socknen, **Birger Nilsson Grip**.

Gårdarna gick i arv till sonen riksrådet **Mauritz Birgersson Grip**. Under hans tid byggdes Slottets norra flygel. Mauritz' dotter **Ebba, bild 1 b**, gift med riksrådet **Svante Gustafsson Banér**, ärvde godset och döpte det till Mauritzberg efter sin far. När hennes man fick tjänst i Riga som guvernör tog Ebba Grip över driften av både Djursholms gods inkluderande Lidingölandet och Mauritzberg i Östergötland. För att hålla ordning på alla godsens införde hon inventeringsrutiner på Slotten och förde noggranna räkenskaper över godsens inkomster och utgifter.

Få herrgårdar har ett så ståtligt läge som Mauritzberg på en vacker klippa vid Bråviken, med utsikt **Bild 2 a-b** över vatten, blåhöljda skogar och skär. Mauritzbergs läge vid Bråviken var lätt tillgängligt i århundraden, då resorna var smidigare till sjöss än till lands. Trots sitt strategiska läge har Mauritzberg aldrig använts som militär fästning.

Bild 2 a

Bild 2 b

Huvudbyggnaden på 1600-talet, Bild 3

Ebba Grips dotter Elisabeth gifte sig med friherre **Erik Sparre**, som påbörjade Slottsbygget. Flyglarnas fasader lär härstamma från den tiden. Sparre sålde Slottet till **Claude Roquette**, adlad Hägerstjärna, som var drottning Kristinas hovskräddare.

Slottet brändes av ryssarna på 1700-talet

Slottet blev eldhärjat av ryssarna år 1719, men återuppbyggdes av greve **Claes Ekeblad**, Hägerstjärnas dotterson. Han var gift med **Hedvig Mörner** av Morland. Slottet stod färdigt 1725 och har i allt väsentligt fått behålla sitt 1700-tals utseende till våra dagar. Slottets arkitektoniska dräkt skapades av **Carl Hårleman**, (1700–1753), känd som arkitekten som färdigställde Stockholms slott.

Kungliga blomsterurnor

På broräcket vid infarten står vackra järnurnor **Bild 4** med initialerna HERS. De tillhör Hedvig Eleonora Regina Svecia, svensk drottning på 1700-talet, Karl X Gustavs gemål. Järnurnorna är tillverkade på Näfveqvarns bruk, som ligger tvärs över Bråviken.

Bild 4

Stenkartusch återfanns på 1800-talet

Över ingången till huvudbyggnaden **Bild 5** sitter en gripvapenförsedd stenkartusch, som påträffades i samband med restaureringsarbeten vid 1800-talets mitt. Stenen visade sig vara en återfunnen rest av det äldsta stenhusets utsmyckning från 1600-talet.

Ovanför huvudentrén finns en klocka från 1200-talet med endast en visare. Urverket drivs av två tunga lod, som måste dras upp varje dag. Det ena lodet driver klockan, det andra klockspelet.

Bild 5

Från kulturhem till konferenshotell på 1900-talet

En av Slottets berömda ägare var greve **Christer Bonde** som åren 1910–1912 lät bygga en förbindelsegång mellan norra flygeln och Slottet. Det sägs att han inte ville smutsa ner sina skor när han gick från Slottet till Jägarsalen. Slottets senare invånare, gäster och personal har säkert varit tacksamma för hans praktiska byggprojekt.

År 1912 köptes Slottet av författaren och greven **Birger Mörner**, som gjorde Mauritzberg till ett kulturhem. Han skrev här sin roman "Bråvallahus", en romantiserad version av Slottets historia. Den halvcirkelformade trappa som leder till huvudbyggnaden skapades på 1920-talet av Slottsherren och häradshövdingen Helmer A:son Sjöberg. Bland Slottets senare ägare kan nämnas *Nordsem AB*, som under åren 1983–84 genomförde omfattande ombyggnad och renovering av Slottets båda flyglar.

Damernas Slott

Allt sedan **Ebba Grip** i början av 1600-talet har kvinnor haft stort inflytande över Slottets utveckling. **Elisabeth Banér**, **Christina Hägerstjerna** och **Helena Christina de Besche** är några av de tidiga ägarna. Hushållsläraren och entreprenören **Hanna Lindmark** ägde Slottet 1932–41. År 1990 köptes Slottet av finska *Style Invest Oy*, som ägs av civilekonomen **Liisa Lipsanen**. Hon har inrett Slottet som aristokrathem, där hon pietetsfullt har bevarat den ursprungliga historiska miljön.

Åren 1994–95 har Slottets huvudbyggnad och flyglar **Bild 6** restaurerats i samarbete med länsantikvarieämbetet. Fasaderna har återfått den färg som de haft under karoliner Tiden och Slottsgården har återfått en beläggning av kalkstenschällar kullersten.

Bild 6

Kvarnen **Bild 7**, användes på sommaren för mindre sammankomster och fester, innan den byggdes om till en hotellsvit 2019.

Bild 7

Bild 8

År 1993 restaurerades Slottets gamla stallbyggnad till ett sex meter högt, valvlikt galleri som använts till kulturevenemang och fester. **Bild 8**.

Tradition och förnyelse

Mauritzbergs ägor omfattar totalt 1100 hektar, varav 700 ha vattenområde **Bild 9 a**. För att utveckla Mauritzberg till ett aktivt fritids- och konferenscentrum, anpassat även för framtidens behov, utlyste Slottets ägare Liisa Lipsanen redan 1991 en nordisk arkitekttävling.

Bild 9 a

Den internationellt kände norske arkitekten **Sverre Fehn** vann tävlingen med ett fritidshus i halmarmerad, soltorkad lera. Hans hus har ekologiskt hållbar skönhet i form och funktion. I samband med slottets 400-årsjubileum restes det första Fehnhuset, **Ekohuset**, **Bild 9 b** som prototyp till de planerade fritidshusen på området. Då ingick det även i planerna att skapa en komplett anläggning med ett hotell med restaurang- och konferenslokaler samt ett antal större fritidshus, golfbana och gästhamn.

Bild 9 b

I februari 1996 godkände miljödepartementet den av **Sverre Fehn** skapade detaljplanen för Mauritzbergs fritids- och kulturcentrum. Jordbruksgodset har därmed omvandlats till ett kultur-, konferens- och fritidscentrum.

Nu är Mauritzberg ett område med såväl historiska anor som moderna, miljövänliga hus för både fritids- och permanentboende. Här finns en golfbana med unik och omväxlande karaktär för varje håll, tack vare den vackra och skiftande natur, en spännande kombination av vacker park- och skogsbana med betydande inslag av dammar och vattendrag. Närheten till Slottet och Bråviken gör den unik. **Bild 10**

Bild 10

Klubbhuset erbjuder, förutom bekväma omklädningsrum för golfare och ställplatsgästen, en smakfullt inredd bistro i den gamla ladugårdsbyggnaden. **Bild 11**

Bild 11

Det unika med Mauritzbergs golfbana är att du kan nå den även sjövägen. Det finns plats för fritidsbåtar att lägga till vid Slottsbyggan och Kvarnbryggan. Planer finns att anlägga en större marina i framtiden. **Bild 12**

Bild 12: Planen för Mauritzberg Marina

Bild 12 a: Liisa Lipsanen

Med sina kärleksfulla insatser för Mauritzberg har **Liisa Lipsanen, Bild 12 a** lyckats rädda ett gammalt svenskt kulturarv i Slottsmiljö och samtidigt skapat en eftertraktad mötesplats på Vikbolandet.

Stig in – Slottet har mycket att visa och berätta

Entréhallen - receptionen

Till höger om entrédörren ser vi en enastående vacker förgylld spegel **Bild 13**. På ramens överstycke sitter ett förgyllt snäckskal, rokokons signatur. Samma snäckskal återkommer i flera detaljer i Slottets utsmyckning. Under spegeln på bordet ligger Slottets handgjorda, stora gästbok, som är värd en titt. Som vi ser, är glaset på spegeln delat. Det har sin egen historia. Makten i landet har ju alltid sökt utvägar för att få in så mycket skattemedel som möjligt. De framstående familjerna var i allmänhet skattebefriade. Men då hittade staten ett nytt sätt att driva in skatter. De som hade råd att äga en stor spegel, hade också råd att betala skatt för den. Men speglar med tudelat glas var billigare och behövde inte heller beskattas.

Bild 13: Spegel

Habsburgstolar, Bild 17

Dessa fyra stolar är skickligt snidade trämöbler med den habsburgska dubbelörnen under en krona. De har tydligen hört till habsburgarnas egendom. Med livlig fantasi kan man tänka sig att de här fåglarna är "gripar". Hur som helst, stolarna pryder sin plats och ger ett mycket förnämligt intryck.

Bild 17: Habsburgstolarna

Slottets grundare, Bild 15

Riksrådet, friherren och krigsöversten **Mauritz Birgersson Grip**, Slottets grundare har sitt helfigursporträtt ovanför entréhallens eldstad. Hans porträtt får vi också se i den trivsamma Jägarsalen. **Mauritz Grip** är sjunde led från **Bo Jonsson Grip** som under 1300-talets slut ägde en tredjedel av Sverige och hela Finland. Hans egendom har ju upplösts, men en del fanns tydligen kvar hos **Mauritz Birgersson Grip** som ägde gods i Östra Husby. Han inkorporerade flera mindre gårdar och hade även planer på att uppföra ett säteri här vid Bråviken, men avled år 1592.

Bild 15: Mauritz Birgersson Grip

Barockmålning i Slottsbaren

Bild 16

På målningen av Poccaccini, sitter de skriftlärda med uppslagna böcker i templet och samtalar med den 12-årige Jesus. Enligt bibeln förundrades de över de kloka svar de fick. Jesus mor, jungfru Maria har letat efter honom och kommit till templet. När hon förebrår honom för att fått leta säger Jesus: "Ska jag icke vara där min Fader är." Maria gömmer det i sitt hjärta och funderar över hans ord. Hennes sinnesstämning har konstnären fångat med att måla henne med nedslagna ögonlock lyssnande till sonens samtal med de skriftlärda. Det är troligt att målningen har varit avsedd till altartavla i någon kyrka i Mellan-Sverige. Kanske någon av de krigsherrar som ägt Slottet en gång fört med sig tavlan hem som ett något krigsbyte.

Bild 16

Birger Mörner, som förvandlade slottet till ett kulturhem på sin tid, hade från sina upptäcktsresor i olika delar av världen hemfört prydnadsdetaljer till stolar. Från Afrika anskaffade han bland annat delar till länstolarna. Själva stolarna var säkerligen gjorda här men de smyckades av exotiska detaljer.

Mörner var etnograf, samlare utav redskap och verktyg från världens alla hörn. Och han var särskilt intresserad av lansar, klubbor, stridsvapen och klubbor med hjältänder. Allt detta hängdes upp på båda sidor av trapphallen. **Bild 18.**

Bild 18

Linnérummet, Bild 19 a-b

Det vackra Linnérummet har fått sitt namn efter ett bord. Greve Christer Bonde, som då ägde Slottet hade vid ett årsmöte i Linnésällskapet överlämnat en penninggåva. Som tack fick han då ett bord, som var tillverkat av en lind som vuxit på Linnés gård Hammarby. Bordet ställdes i Linnérummet, men har senare försvunnit. Rummet fick ändå behålla namnet.

I dörröverstycken finns två Sergelmedaljonger **Bild 19 b** den ena föreställer **Gustav III** och hans samtida sångare **Carl Mikael Bellman**. Gustav III visar alltid sin höger profil i porträtt, för att dölja den defekt han lär ha haft i sitt pannben.

Den vackra kakelugnen i Linnérummet liksom alla andra kakelugnar i Slottet går att använda, men för brandriskens skull är de numera bara dekorationer.

Bild 19 a: Linnerummet

Bild 19 b: Gustav III

Mörnerrummet, Bild 20 a-b

Rummet har fått sitt namn efter greve **Birger Mörner**, som ägde Slottet 1912–18. Han skrev här sin bok *“Bråvallahus”*. Birger Mörner var författare, officer, upptäcktsresande, forskningsresande osv. Han var dessutom också en sällskapsmänniska. Det berättas att Mörner vid ett årsmöte hos Smålandshusarerna höll ett tal:

“Smålandshusarerna har ett mycket gott rykte. Jag har varit forskningsresande och genomkorsat Afrikas djungler, varit minister i Australien och Polynesian och som sådan har jag besökt drottningen av Tonga öarna. Och jag säger er, ingen städes där jag har varit, har någon sagt ett enda ont ord om Smålandshusarerna. Smålandshusarerna har ett mycket gott rykte. Skål mina herrar!”

Mörner kallade Mauritzberg för *“Slottet på Silverklippan”*. Det finns en gammal sägen om en silveråder under Bråviken och att den skulle gå i dagen här vid Slottet. Det var silvermalm som skulle brutits här. Det berättas också en historia om munkar som fanns i klostret på norra Bråvikssidan. De skulle ha grävt en hemlig gång under Bråviken.

Mörnerrummet används nu både som kabinett och som grupprum under konferenser. I fönstersmygen står en byst som föreställer en dansk prinsessa, sedermera drottningen av Sverige-Finland, **Hedvig Eleonora**, bild 20 b, gemål till Karl X Gustav.

Bild 20 a: Mörnerrummet

Bild 20 b: Hedvig Eleonora

Greve Bondes matsal

Till vänster från hallen har vi Bondes matsal. Egentligen skulle den heta Anders Sjöbergs matsal, men kanske låter det bättre så här. Det var nämligen en av de tidigare ägarna, häradshövdingen Anders Sjöberg som 1922 köpte huset och lät bygga samman två rum. **Bild 21**.

Bild 21: Greve Bondes matsal

Väggmålningarna målades av Johan Pasch **Bild 22**. Greve Bondes matsal har tidstypiska väggmålningar, köpta i Frankrike. De är gjorda av konstnären och hovintendenten Johan Pasch, som var av en konstnärlig familj. Hans syster blev en mycket uppmärksam porträttmålare. Pasch samarbetade med Carl Hårleman för att inreda Stockholms slott.

Bild 22: Pasch väggmålningar

I det stora väggfältet med bild av en fontän ser vi ett snäckskal varifrån vattenspelet flödar över hela fontänen. Samma rokokostil med snäckskal återfinns på spegeln i hallen. Om vi betraktar de olika väggfälten, kan vi i många av dem se dessa så typiska rokoko-attributen inlagda i ramarna eller i någon detalj i målningen.

I Greve Bondes matsal håller man nuförtiden festmiddagar. Rummets möbler är emellertid helt moderna. Färgerna är fint matchade med den övriga miljön, för att få en naturlig koppling mellan historia och nutid.

I fönstersmygen ser vi en byst **Bild 23**. Den ståtliga mannen är Karl XIII som kallades Hertig Karl. Han tillträdde som kung efter sin bror Gustav III som blev mördad och Gustav IV Adolf som blev avsatt. Han var själv barnlös men fick av en slump en adoptivson. Man tog nämligen in en fransk general vid en kuppaktad tillställning under riksdagen i Örebro. Plötsligt utropades denne till tronföljare i Sverige och

Karl den XIII fick därmed en vuxen adoptiv son, som sedermera bar namnet Karl XIV Johan. Gustav IV Adolf, som avsattes, blev överste Gustavsson. Han slutade väl aldrig att göra anspråk på Sveriges tron men det enda som hände var att han fick ett årligt understöd. Han dog senare i Schweiz.

Bild 23: Karl XIII

Gula rummet, Bild 24

Gula rummets vackraste föremål är den gamla kakelugnen. År 1760 blev det förbud på att ha kakelugnar på träfötter. Helt förståeligt, när man tänker på eldfaran. Mycket stiliga är den här ugnens svarvade träfötter. Den eleganta kakelugnen tillskrivs Mariebergs porslinsfabrik som fanns i Stockholm. Den vackra utsikten fångslar blicken, och på sommaren lockas man ut till balkongen för att beundra Bråvikens skönhet.

Byrån är troligen från 1800-talet. Den liknar mest Karl Johan stil men har även kvar vissa drag av den gustavianska stilen. Ytterväggarna är faktiskt ca 60–70 cm tjocka. Därför har man kunnat snyggt och diskret gömma en garderob in i väggen.

Bild 24: Gula rummet

Det berättas en historia om den här garderoben. En av Slottets härskarinnor fick en sonhustru till Slottet. Hon övertog Gula rummet till sitt sovrum efter svärmormen som flyttade till ett annat herresäte. Svärdottern tittade på den lilla garderoben och frågade:

”Hur har tant kunnat klara sig med den här lilla garderoben?” Det har jag inte tänkt på”, svarade hon. ”Jamen, var har tant förvarat kläderna då?” Det har jag faktiskt inte tänkt på. Varje dag har jag fått in två eller tre uppsättningar kläder att välja på. Så har jag tagit en och jag vet inte vad som har hänt med de andra.” Sådan betjäning får man inte mera på Mauritzberg.

Röda rummet eller Armfeldtska rummet, Bild 25

Bild 25: Röda rummet

När man kastar en blick på rummets vackra tapeter, skulle man egentligen kunna säga Rosa Rummet. Titta på spegeln som är en pendang till spegeln i hallen. Till och med den lilla snäckan och det två delade glaset finns här. Utsikten över Bråviken och parken är utsökt. Över sängarna ser vi en ”himmel” med vacker dekoration. Likadan medaljong kommer vi att se senare under vår vandring i slottet. I röda rummet finns också ett ungdomsporträtt av ägarinnan Liisa Lipsanen.

Blå rummet, Bild 26

Bild 26: Blå rummet

På motsatta sidan av entréhallen ligger Blå rummet, som också har en magnifik utsikt över viken. Rummet kännetecknas av en vackert blommig dekor. Här har de vita gardinerna kanske lite mera spetsar än någon annanstans i Slottet. Hela rummet är romantiskt inrett, men ändå i stil med resten av slottet. Någon har sagt att det här rummet är lämpligt för silverbröllospar. Den egentliga brölloppsviten ligger på andra våningen.

I detta rum fanns tidigare ett enormt stort badkar i Kolmårdsmarmor. När man fyllde det med hett vatten, tappade ut och fyllde på med nytt hett vatten, höll det sig varmt under många timmar. Synd bara att golvet under var så illa skadat att det tunga badkaret inte gick att rädda.

Tvådelad trappa till andra våningen, Bild 27

Bild 27: Tvådelad trappa

Bild 28: Riddarrustning

En tvådelad trappa leder oss upp till andra våningen. På väg dit kan vi beundra fina gamla vapen, tre sablar, tre bössor och två riddarrustningar. De är endast en liten spillra av den Mörnerska vapensamlingen. Sablarna lär komma från det kompani som Birger Mörner inhyste här under första världskriget. De skulle tjänstgöra som försvar om fienden skulle ha överraskat.

En rustning, Bild 28, är ett mer eller mindre heltäckande kroppspansar som krigare använde för att skydda sig mot fiendens anfallsvapen. Riddarrustningar hör till vanliga dekorationer i Slott och herresäten.

I trappan hänger också två väldiga porträtt i förgyllda ursprungliga rokokorammar. Porträtten föreställer **Fredrik I** (1676–1751) som regerade över Sverige-Finland från 1720 **Bild 29** och hans hustru **Ulrika Eleonora** mitt emot **Bild 30**. Porträtten är målade år 1740.

Bild 29: Fredrik I

Bild 30: Ulrika Eleonora

Fredrik, ursprungligen prins av Hessen, var gift med Karl XII:s syster Ulrika Eleonora. Han blev officer i Sverige. När Karl XII dog, tog Ulrika Eleonora över makten. Men allt oftare överlät hon makten till sin make. Efter två år ville Ulrika Eleonora inte regera längre och prins av Hessen blev **Fredrik I** år 1720. Han blev egentligen aldrig formellt utnämnd av riksdagen. Ulrika Eleonora var alltså Karl XII:s systrar. När brodern dog, blev hon regent.

Hon älskade makten och prakten men var kanske inte lika mycket attraherad av själva regeringsbestyren. Men titta på hennes fina pärlor. En del av pärlorna finns kvar ännu bland kronjuvelerna. Tavlans ram är förmodligen tillverkad för kungahuset med kungakronan högst upp. Bilden av drottningen har man satt in senare.

Gustav II Adolf **Bild 31**. Bredvid Fredrik I hänger ett porträtt av en 30-årig Gustav II Adolf. Iklädd älghud och spetsar håller han handen på den svenska kronan. Gustav Adolf var bara 17 år gammal när hans far, Karl IX dog. Gustav II Adolf blev Sveriges kung och ärvde tre stora utmaningar efter sin far: krig med Danmark, krig med Polen och krig med Ryssland. Han lyckades bra med danskarna, vann sjöslaget mot Polen och avklarade ryssarna.

Gustav II Adolfs syster Katarina var gift med en tysk greve från Pfalzen, Johan Kasimir. Kungen bad honom komma till Sverige och bosätta sig på Vikbolandet. Senare blev svågern näst intill finansminister i Sverige. Gustav II Adolf stupade i slaget vid Lützen. Gustav Adolfs dotter hette Kristina.

Bild 31: Gustav II Adolf

Pfalzgrevens son **Karl X Gustav Bild 32**. Karl var kär i sin kusin Kristina och friade till henne många gånger.

Hon tackade nej varje gång. Till sist lär Kristina ha sagt:

”Nu får det vara slut med dessa frierier. Men det kan jag säga till dig, att om jag skulle gifta mig, så skulle jag göra det med dig. Men jag tänker inte gifta mig.” Hon ville inte heller regera landet och föreslog att Karl Gustav skulle bli utnämnd till kung. Under högljudda protester valdes Karl X Gustav till Sveriges kung år 1654. Kristina hade i smyg omvänt sig till katolicism. Därför måste hon lämna landet och Karl Gustav fick ta vid. Kristina reste först till Bryssel och sedan till Rom där hon bodde resten av sitt liv.

Bild 32: Karl X Gustav

Karl X Gustav var på den tiden herre över Finland, Estland, Livland, delar av Polen och norra Tyskland. Han gifte sig med prinsessan Hedvig Eleonora. När Karl X Gustav dog, var Karl XI bara barn. Som förmyndare fick Hedvig Eleonora mera makt än någon kvinna hade haft i Sverige.

Bråvikssalongen, Bild 33–34

Den magnifika utsikten åt två håll över Bråviken gör det här rummet mycket ljust. Inredningen går helt i rokokostil. Tapetsviterna både här och i Heidenstamrummet har kommit från godset Engelholm i Södermanland som var ett fideikommiss inom den grevliga ätten Spens. Målningarna omges av vackert skurna, förgyllda ramar. Rokokon går igenom även i motiven: vackra unga damer, gungande eller vandrande i sköna parker. Stämningen i alla bilderna är leende och lycklig. Kakekugnen **Bild 34** med blågråa dekorationer är i sengustaviansk stil.

Bild 34

Bild 33

I dörröverstyckena kan anas övergången till empirestilen. Men rokokosnäcken finns kvar. Ovanför dörren till musiksalen ser vi en trätrumpet och en lyra.

Skrivbordet är i nyrokoko med mässingsbeslag och graciöst svängda former. En del av Mauritzbergs ursprungliga fina möbler har dessvärre en gång i tiden blivit sålda och vi har tyvärr inte kunnat skaffa dem tillbaka.

Rummet är i nuläget inrett med moderna möbler och används till konferenser, middagar och samvaro.

Konferensorganisatörer rekommenderas att reservera lite extra tid i programmet för utsiktsstudier i detta rum.

Musiksalongen

Salongen används för kammarkonserter och andra mindre sammankomster. Flygel införskaffades under tiden då Luxor AB på 1940-talet ägde slottet.

Bild 35: Musiksalongen

Bild 36: "Den Lille vallpige" av den danske skulptören Bertel Thorvaldsen 1770–1844

Pastellmålningen på väggen bakom flygeln föreställer livmedikus **Daniel Wilcke**, 1792. **Bild 37**. Den andra pastellen i rummet föreställer hans fru, Jeanette **Maria Wilcke**, född Meisner. **Bild 38**. Båda målningarna är målade av en okänd konstnär från 1700-talet då pastelltekniken fick sin blomstringstid.

Bild 37: Livmedikus Daniel Wilcke

Bild 38: Fru Maria Wilcke

Porträttet av fru **Sara Philipson**, född Hirsch, **Bild 39**, är målat av Geskel Salomon på 1800-talet. Sara Philipson hörde till en berömd judisk köpmansläkt från Norrköping. Geskel Salomon var född i Schleswig, men verkade som porträttmålare och vice professor vid Konstakademien i Sverige fram till sin död år 1902.

Bild 39: Sara Philipson

Bild 40: Oskar I

Fredric Westin, som levde i början av 1800-talet, har målat porträttet av **Oskar I**. **Bild 40**. Målningen är en kopia av originalet som hänger på Gripsholms Slott. Oskar, f. 1799, var den ende son till **Karl XIV Johan**, (1818–44), som ursprungligen hette **Jean Baptiste Bernadotte**. Under mycket speciella omständigheter blev han vald till kronprins och antog namnet Karl Johan. Han var den förste Bernadottekungen i Sverige. Oskar I fick en rent svensk uppfostran och hade tidigt liberala strävanden. Under hans tid genomfördes bl. a. lika arvsrätt för son och dotter, och skråväsendet upphävdes år 1846. Fredric Westin var hovintendent, professor och direktör vid Konstakademien.

Porträttet ovanför spisen **Bild 41** visar en prydligt klädd herre man vid namnet greve **Claes Ekeblad**. Under ena armen har han en grevlig hatt, kantad med pärlor för att markera makt. Han bär också hermelinmantel.

Ekeblad var riksråd. Han håller i sin hand en stav som visar att han är lantmarskalk, alltså ordförande i Riddarhuset. Han gifte sig med Hägerstjernas dotter och kom så i besittning av Mauritzberg. På överstycket av ramen ser vi ett eklöv infällt. Ekeblad kom på nytt till Mauritzberg år 1719 efter att ha varit borta när ryssarna erövrade Slottet. De brukade sticka gårdarna i brand efter att först ha tagit bort koppartaket. Ryssarna behövde nämligen koppar för sina kanoner. När man satt koppar omkring kanonen, så svalnade den snabbt efter skottet.

På fem år byggde han upp slottet igen, från den ruinhög han fann då han kom tillbaka. Han gav slottet dess nuvarande utseende.

Bild 41: Greve Claes Ekeblad

Heidenstamrummet, Bild 42

Bild 42: Heidenstamrummet

Till vänster om övre hallen ligger Heidenstamrummet, ett rokokokabinett som fått sitt namn efter **Verner von Heidenstam**, som fick Nobelpriset i litteratur år 1916. Han vistades alltid i det här rummet när han besökte **Birger Mörner**.

Härifrån har vi utsikt över hela den av greve Claes Ekeblad planterade eken och Bråviken. Man kan också se kapellet skymta mellan silvergranarna.

Rummet är väl ombonat och symmetriskt. Det anses vara vilsamt att sova i symmetriska rum. Dessutom är sängen delvis inne i en liten alkov. Rokokon är förhärskande. Vi ser förgyllda ramar och rokokons behagliga landskap i väggmålningarna.

Verner von Heidenstam var en god vän till greve Bonde och var redan då en ofta sedd gäst på Slottet. Heidenstam skrev här en del av "Karolinerna". Egentligen bodde han utanför Vadstena. När greve Bonde sålde slottet till Birger Mörner, som också var greve och författare, fortsatte Heidenstam som gäst i huset. För våra nutida gästers bekvämlighet har vi lyckats bygga både dusch och toalett i rummets vinkelgarderob.

Det sägs att det spökar i det här rummet. Det finns en liten hustomte "**Lille Gråe**", som går omkring i slottet, släcker lampor och flyttar kuddar. Han måste ha ett särskilt tycke för just den här sängen, vars överkast han skrynklar till då och då. Något elakt spöke är det alltså inte.

Lilla salongen, Bild 43

Bild 43: Lilla Salongen

Lilla Salongen kan man också kalla för Gula Salongen. Birger Mörner ville skapa ett hem i guld och vitt. Han har verkligen lyckats. Den fina kakelugnen är i Mariebergsstil från 1700-talet. Den graciösa skulpturen heter helt enkelt "**Flickan**" och är gjord av **Alice Nordin**, signerad år 1912. **Bild 44**. Det var mycket ovanligt på den tiden att en kvinna ägnade sig åt skulptur. Modell kunde de gärna stå. Statyn har kanske inte stått här under Slottsägarinnan Hanna Lindmarks tid. Hon ansåg det vara högst opassande att hennes unga adepter skulle uppträda lika uppknäppta. De skulle allra helst ha blusen knäppt ända upp i halsen.

Bild 44: Flickan

På den motsatta väggen hänger ett ståligt porträtt av slottets nuvarande ägare Liisa Lipsanen, målad inför hennes 60-årsdag år 2000 av den unge finländske konstnären **Pasi Tammi**.

Soffan och stolarna är speciellt vackra. De har stiliserade papyrusstavar på det främre benparet och på dem som bär upp ryggstödet ser vi små skurna symboler från den egyptiska stilen. Där finns sfinxer och andra figurer som påminner om den tid då fransmännen erövrade Libyen och var på väg till Egypten.

Biblioteket i Stora salongen, Bild 45

Biblioteket har tre stora fönster mot gården. Från fönstret bakom Sergels Amor och Psyke-grupp, **Bild 46**, ser vi husets tennisbanor. Det finns en kopia av Amor och Psyke också på Norrköpings Konstmuseum.

Bild 45: Biblioteket

Bild 46: Amor och psyke

Rummet går i stram empirestil. Den blåa frisen med antikens klassiska motiv och detaljer samt strävpelare med korintiska kapitäl går lite mer i renässans. Den blåa tonen på kakelugnen, **Bild 47**, går igen i banddekoren på de vita gardinerna. Takkronan är ursprungligen från 1800-talet. Under Karl Johans tid gjorde man sådana bronsarbeten både i Frankrike och i Tyskland.

Den gustavianska stilen i Sverige var ju mycket franskinspirerad. Birger Mörner lät installera biblioteket på dess nuvarande plats. Här samlades den tidens litterära personer som Fröding, Strindberg och förstås stamgästen Verner von Heidenstam.

Bild 47

Bild 48

Biblioteket har 2500 volymer, **Bild 48**, de äldsta är från 1600-talet, de yngsta från 1950. De här fina böckerna är dock inte från det ursprungliga Mörnerska biblioteket. Någon senare ägare till Slottet har anskaffat dem. Det berättas nämligen att fru **Hanna Lindmark** som ägde slottet under 1930-talet, bekostade här en ordentlig renovering. Hon var mycket misstänksam mot Birger Mörners franska bibliotek, för hon hade hört rykten om att detta skulle innehålla osedliga berättelser. Eftersom hon inte behärskade franska, gick det inte att plocka ut enstaka böcker. Det har sagt att hon anbefalldes trädgårdsmästaren att ro ut med alla böckerna och sänka hela biblioteket i Bråviken. Sanningen är att Mörners franska bibliotek står välbevarat i Örebro Universitetsbibliotek.

Bild 49: Hanna Lindmark

Hanna Margareta Lindmark, Bild 49, lärde unga flickor i hushållets svåra konst. Hennes undervisning hade bestämda regler. Det skulle serveras god och närande husmanskost. Enligt hennes religiösa fostran skulle man först be en bordsbön. Maten skulle vara billig, men den skulle serveras vid bord med vita dukar. Man skulle tacka för maten. Det lärde hon ut till unga flickor som i flera fall senare kom att förestå hennes matsalar i Mellansverige. De var starten till de s.k. Margaretaskolorna.

Ewonne Winblad, journalist och författare, berättar i sin bok *"Frälst, förmögen, förskingrad – Historien om Hanna Lindmark och Margaretaskolan"* om denna remarkabla kvinna vars livsverk kan slå an minnen hos många tusen äldre och stadigt medelålders som smort kråset med husmanskost från någon av alla de Margaretaskolor som fanns från norr till söder.

Bröllopssviten, **Bild 50**

Bröllopssviten är ett helt betagande rum med en graciös ljuskrona och en kakelugn, troligen även den från Rörstrandsfabriken, med sirliga blå blommor. Observera de vackra, stilrena väggfälten.

Bild 50

Det ovala porträttet ovanför den lilla soffgruppen föreställer **Catarina (Kitty) Linder**, 1887–1969, **Bild 51**, Finlands marskalk Carl Gustav Mannerheims hemliga kärlek. Porträttet är målat av den svenske konstnären Bror Kronstrand år 1914.

Husets bästa sovrum går i rokokostil. Lägga märke till det sköna badrummet med vackert kakel och duschkabin. Här fanns tidigare en garderob med ohyvlade plankor som väggar. Nu smälter det helt och hållet in i miljön och på dörren har man behållit den diskreta panelen. Till bröllopsviten hör också ett litet skrivrum som vid behov kan användas som omklädningsrum. **Bild 52**

Bild 51: Kitty Linder

Bild 52: Skrivrum/omklädningsrum

Jägarsalen i norra flygeln, **Bild 53**

Bild 53: Jägarsalen

Jägarsalen har genom tiderna använts som matsal, då den ligger intill köket och är ett trivsamt rum.

Det stora porträttet, **Bild 54**, föreställer riksrådet **Mauritz Birgersson Grip**, slottets förste ägare. Släkten Grip ägde under 1300-talets slut en tredjedel av Sverige och hela Finland.

Bild 54: Mauritz Birgersson Grip

På kortväggen mot sjön hänger ett porträtt av **Karl IX**, **Bild 55**. Han var bondekung, Gustav Vasas tredje son. Han företog många resor i sitt land, även på Vikbolandet och bodde tidvis på Skenäs. Hans fru **Kristina av Holstein Gottorp** residerade på Skenäs under tiden som kungen var ute i rikets olika värv. Han var hertig av Södermanland och hade också ett hem i Nyköpings hus. Se på hans lustiga frisyr.

Han ville dölja en begynnande flint genom att fläta tre flåtor, vika dem uppåt och dra dem en bit ner på pannan. Karl hade anknytning till Östra Husby eftersom han under sin övernattnings blev god vän med prästdottern på prästgården i Östra Husby. Efter nio månader födde hon en son, som hette Carl efter sin far. Han erkände sonen.

Bild 55: Karl IX

Bild 56: Carl Carlsson Gyllenhjelm

Bild 57: Johan III

Vasa sönerna var ju i det avseendet generösa och gav dessa oäkta barn ett gemensamt efternamn, **Gyllenhjelm**. Så blev han **Carl Carlsson Gyllenhjelm**, vars porträtt, **Bild 56**, hänger på långväggen, alldeles intill dörren. Senare betydde han mycket för Sverige och även för sin far som utnyttjade honom som officer och sändebud vid många tillfällen. Carl Carlsson Gyllenhjelm ligger begravd i Strängnäs domkyrka. Prästdottern tog Carl väl hand om genom att först gifta bort henne med sin munkskänk och när denne dog, så gifte han bort henne med en officer. Även officeren stupade i krig. Till slut blev det en amiral som fick äkta henne.

På långväggen ovanför den gamla väggfasta vedbänken hänger en målning av Gustaf Cederström, föreställande en karolinsk officer som står framför Karl XII:s stridsfana.

Porträttet till höger, **Bild 57**, föreställer en annan Vasakung, som trots Gustav Vasas klädsel är hans son Johan III. Han är född på Vikbolandet, på Stegeborg, där han också delvis är uppvuxen. Han vill gärna framstå som en renässansfurste och har därför klätt sig som Gustav Vasa själv. Under Gustav Vasas tid samlades makten allt närmare Stockholm och kom att koncentreras på Slottet Tre Kronor. Johan III var först gift med Katarina Jagellonica från Polen. De fick två barn, prinsessan Anna som tillbringade mycket av sin tid på Vikbolandet, och sonen Sigismund. När Katarina Jagellonica dog, ville Johan gifta om sig med en av prinsessan Annas lekkamrater. På den tiden var det vanligt att adelsfamiljerna och även kungafamiljen hjälptes åt att uppföstra varandras barn. Av den anledningen hade Gunilla Bielke tidvis varit uppe i Stockholm. Denna sextonåriga Gunilla ville kungen gifta sig med.

Kungen var själv över 50 år gammal! Den unga bruden, Gunilla Bielke, som kallas för "Liljan från Liljesta" utanför Söderköping, hade ingenting att sätta emot, utan blev mot sin vilja vigd med Johan III i Västerås. Till råga på allt utnämnde kungen Gunillas fästman, den unge Peder Liljesparre till hovstallmästare vid hovet. Äktenskapet var först ett ständigt lidande för den unga drottningen. Som morgongåva fick hon Bråborgs slott i Dagsberg här på Vikbolandet.

Kapellet, **Bild 58**

I parken vid stranden ligger Östergötlands enda fristående gårdskapell. Det är en vitputsad byggnad med en liten takryttare pånocken, uppförd under den Ekebladska tiden på 1720-talet.

Kapellet restaurerades på 1930-talet av fru **Hanna Lindmark**. Som en varmt religiös kvinna ägnade hon mycket tid och möda åt att upprusta kapellet. Det var helt förfallet och det berättas att det hade använts som magasin, potatiskällare och att man till och med hade fått ställa in hästar där.

Bild 58

Bild 59

Hanna Lindmark lät renovera kapellet och skaffade hit en altarrelief, **Bild 59**, med förgyllda träapostlar. Det visade sig emellertid att träapostlarna var i behov av renovering. Målarmästaren Martin Johansson fick uppdraget att dels renovera altarreliefen, dels sätta det stora ramverket i skick. Han hörde till släkten Stagnborg och var farfar till nuvarande målaren Per Stagnborg.

Kapellet återinvigdes år 1934 av Ragnar Askmark, som blev biskop år 1959. Hanna Lindmark använde kapellet till morgonsamlingar och till aftonbön för de flickor som hon hade under utbildning i husliga göromål.

Under 1950- och 60-talen anordnades här s.k. stilla dagar då stiftelsens alla präster samlades här. På kapellets vägg ser vi Claes Ekeblads vapen och en släkttavla för Christoffer Ekeblad, född 1592.

Mauritzbergs Slottskapell återuppstår nu i sin forna glans, vilket är mycket glädjande. År 2014 putsades fasaderna och sockeln om med traditionellt kalkbruk, som kapellet varit putsad sedan 1700-talet. Taket målades med en tålig färg som står mot väder och vind.

Fönstren är renoverade, kittade och målade. Man blir lite sjösjuk, när man tittar genom de munblåsta glasen! Massor med rutor är bytta. Se så fin dörren är struken med äkta tjära.

Med hjälp av dessa duktiga lokala entreprenörer, Åby Fasad AB, Plåt Niclas AB och Landström Fönsterhantverk i Kolmården AB samt byggnadsantikvarie Marie Hagsten och med stöd från Länsstyrelsen i Östergötland blev kapellet så där fint.

Slottets flygelbyggnader, Bild 60

Vi ser tre dörrar till **den södra flygelbyggnaden**. Bakom den bortre bodde gårdsfogden som hade att styra och ställa med fastigheterna, fisket och jordbruket.

I lägenheten i mitten bodde bokhållaren. Han gick tvärs över gården till gårdskontoret och skötte bokföringen och redovisningen.

Dörren närmast huvudbyggnaden hörde till finkuskens hem. Herrskapet ville ha nära till den som skulle köra fram vagnarna när de skulle åka någonstans.

I **den norra flygeln eller sjöflygeln** har det alltid varit kök. I herrgårdar och slott hade man ofta köket i en särskild byggnad p.g.a. eldfaran och för den ganska ljudliga hanteringen vid matlagning, bakande och övrigt köksarbete. I anslutning till köket har det alltid funnits en matsal.

I rummet längst bort i flygeln bodde mamsellen som tjänstgjorde närmast under Slottsfrun och Slottsherren. Det var hon som bestämde när man skulle konservera, byka, sätta upp väv osv. Hon skaffade kunnigt folk till allt hon inte själv behärskade. Hon lämnade förslag till matsedel åt herrskapet och hon hade allt ansvar för driften av det stora hushållet.

I källarvåningen finns en äkta finsk bastu med bastukammare och trivsam ölkällare för kvällssittningar. Från fönstret i bastun har man magnifik utsikt över Bråviken.

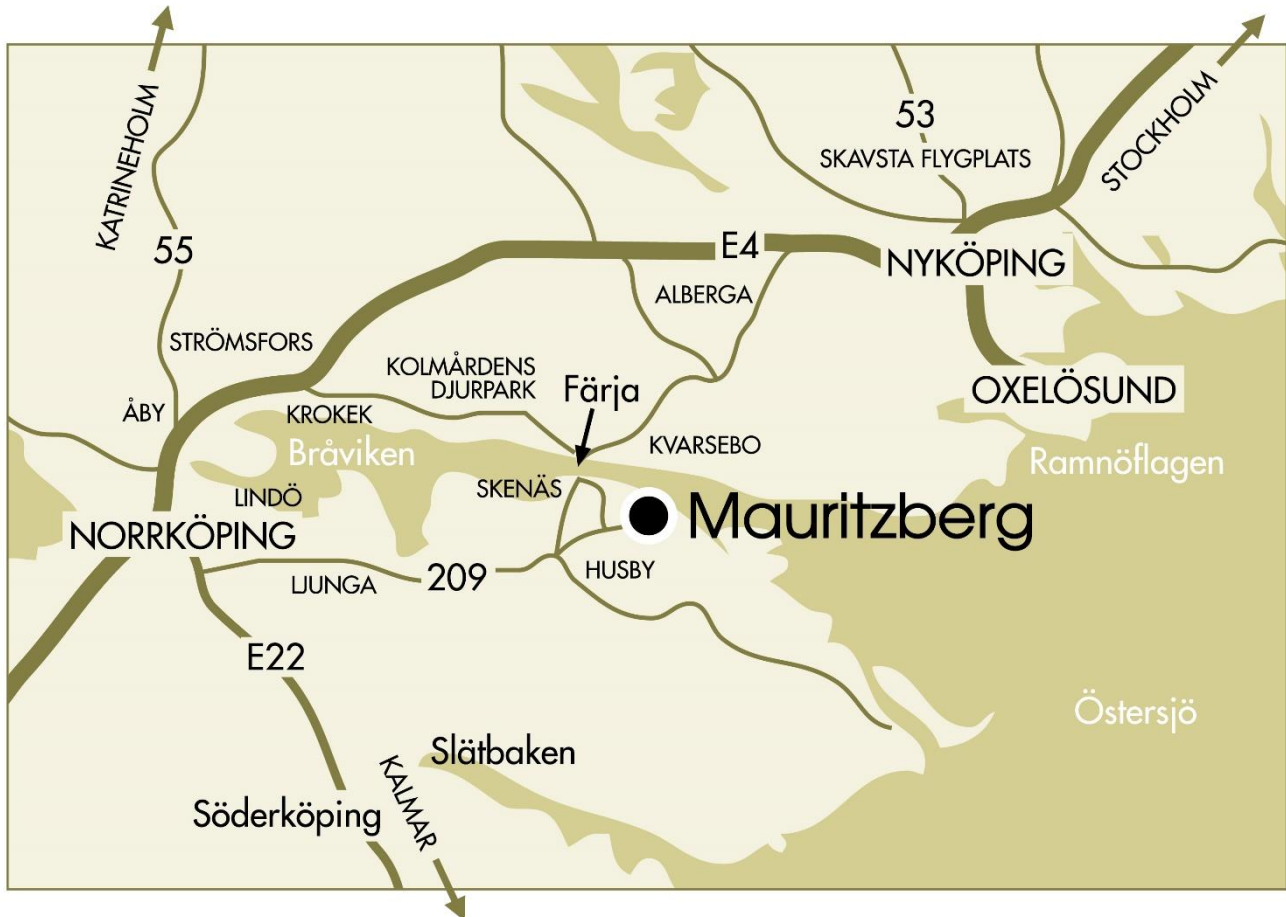

Bild 60: Slottet med flygelbyggnader

*Här slutar denna guidade rundtur i Slottet.
Mauritzbergs omgivning har också mycket att bjuda på.
Varför inte fortsätta med en vandring på egen hand?*

MAURITZBERG
SLOTT HOTELL GOLF TOMTER

Mauritzbergsvägen 5, 61031 Vikbolandet, Norrköping
0125-50100 | service@mauritzberg.se | mauritzberg.se